

THANATUS VULGARIS SIMON, 1870 IN NEDERLAND (ARANEAE, PHILODROMIDAE)**Peter J. van Helsdingen***European Invertebrate Survey – Nederland, P.O. Box 9517, 2300 RA Leiden, Netherlands*
(helsdingen@naturalis.nl)

ABSTRACT

***Thanatus vulgaris* Simon, 1870 in the Netherlands (Araneae, Philodromidae).**

Thanatus vulgaris Simon, 1870 was found in the Netherlands for the first time. The distribution pattern in Europe is briefly outlined and discussed. The occurrence in the Netherlands is considered to be a natural phenomenon and not an example of import of an exotic species, since it is a Palaearctic species which can widen its range and settle in new places when the local habitat is suitable.

Key words: Range extension, *Thanatus vulgaris*

INLEIDING

Een lichte paniek maakt zich meester van de omgeving van Kampen wanneer Chris Peters, eigenaar van de dierenzaak TerraVaria in IJsselmuiden, een vioolspin denkt te hebben gevangen op zijn erf. Daar zit natuurlijk niemand op te wachten, want de verhalen over de beten van deze soort zijn niet echt geruststellend. De vioolspin is de Nederlandse naam voor *Loxosceles rufescens* Dufour, 1820, misschien ook voor *Loxosceles laeta* Nicolet, 1849, soorten uit de familie Sicariidae, die in tropische tot subtropische gebieden voorkomt, maar van nature niet in Europa is vertegenwoordigd. Niet van nature, en als er een exemplaar opduikt is dat dus onnatuurlijk. En als je soortnaam op *laeta* eindigt sta je als dodelijk te boek. Beide soorten zijn wel in Europa gevonden en waren dan als verstekeling meegekomen met geïmporteerde goederen. De wereld is klein en de mens sleept alles heen en weer. Meestal gaat het om *L. rufescens*, waarvan de beet dan misschien niet dodelijk mag zijn, maar het is zeker geen schoonheidsmiddel, je houdt aan een beet waarschijnlijk een flinke huid-necrose over. En pijn zal het ook wel doen.

Chris Peters waarschuwde de politie, die naar de AID (Algemene Inspectiedienst) verwees, die weer het museum Naturalis belde. Er waren twee exemplaren gevangen bij een eicocon, buiten op een struik op het erf. Dat maakte het niet waarschijnlijk dat het een geval van recente import was, maar je weet het natuurlijk nooit. De vraag van de pers, die inmiddels was gealarmeerd, was natuurlijk gericht op het gevaar, de giftigheid, en wat er moest gebeuren. Mijn vraag was meer of ik het dier kon bekijken, zodat we wisten of het echt om een *Loxosceles* ging.

GEEN PANIEK NODIG

Chris Peters had goed gezien dat het iets bijzonders was, maar een vioolspin was het niet. Hij stuurde twee exemplaren naar Leiden, zodat we die konden bestuderen. Een derde hield hij zelf om verder te kunnen bestuderen. Hij heeft als eigenaar van een dierenzaak belangstelling voor dieren. Dat vrouwtje heeft inmiddels ook weer eieren gelegd en leeft nog steeds. Zijn poging om op het erf ook nog een mannetje te vinden is op niets uitgelopen.

Aan de hand van toegestuurde foto's kon al worden vastgesteld dat het geen vioolspin was, maar een soort uit het genus *Thanatus* (Philodromidae). Daarvan komen een paar soorten in ons land voor, maar deze exemplaren bleken tot een andere soort te behoren. Bladeren door de beschikbare literatuur leverde al gauw de ware identiteit op: *Thanatus vulgaris* Simon, 1870. Veel aardiger dan de vioolspin, geen kans op vervelende beten en de eerst waarneming van een elders uit Europa bekende soort.

Thanatus vulgaris Simon, 1870 (fig. 1)

Materiaal: NEDERLAND: Overijssel, IJsselmuiden, op struiken, 26.vii.2010, AC 192 507, Ch. Peters leg. (in collectie Naturalis).

Afmetingen (grootste exemplaar in mm): totale lengte 9.8; prosoma L 3.5, B 3.4; opisthosoma L 6.5, B 3.9; leg I, Fe 3.8, Pa 1.8, Ti 3.3, Mt 2.8, Ta 1.8. Kleinere exemplaar (in mm): prosoma L 3.6, B 3.1; opisthosoma L 4.9, B 3.2; Fe 3.5, Pa 1.5, Ti 3.1, Mt 2.7, Ta 1.6.

Fig. 1-2. *Thanatus vulgaris*. 1, volwassen vrouwtje. 2, epigyne. Photo: Jeremy Miller.

Opmerkingen. De soort wordt goed afgebeeld door Dondale et al. (1964, epigyne, figs 41-42), welke afbeeldingen worden herhaald in Dondale & Redner (1978, epigyne, figs 405-406). Logunov (1996) behandelt de soorten van het noordelijk deel van Azië, waar *T. vulgaris* ook voorkomt. Hij geeft goede afbeeldingen van de genitaliën (epigyne en vulva, figs 204-206). De meest recente revisie van de Centraal-Europese soorten is gepubliceerd door Szita & Samu (2000), die een determinatietabel samenstelden en de genitaliën afbeeldde (*T. vulgaris* epigyne, figs 45-46).

VERSPREIDING

Volgens Fauna Europaea (Van Helsdingen 2010) komt deze soort in de meeste Europese landen voor, maar er zijn ook vele landen waar hij nooit is gevonden. Zij werd binnen Europa vermeld uit de volgende landen: Zweden, Groot-Brittannië, Nederland (deze publicatie), België, Duitsland, Polen, Oekraïne, Rusland, Roemenië, Bulgarije, Slowakije, Hongarije, Oostenrijk, Frankrijk, Andorra, Portugal, Spanje, Corsica, Sardinië, Italië, Sicilië, Malta, Kroatië, Macedonië, Servië, Griekenland (niet van Kreta), en uit de Canarische eilanden, de Selvagens eilanden en Madeira. In die verspreiding zit geen duidelijk patroon, al zijn er meer meldingen uit zuidelijke landen dan uit het noorden. *Thanatus vulgaris* lijkt nergens binnen Europa algemeen voor te komen.

Volgens Platnick (2010) heeft de soort een holarctische verspreiding. Dondale & Redner (1978:121) vermoedden dat deze soort vanuit Europa in Noord-Amerika is geïntroduceerd en daar werden eerder ook argumenten voor aangevoerd (Dondale et al. 1964). Een soort uit de oude wereld die in de nieuwe wereld doorgedrongen, waarmee de soort holarctisch geworden was.

Zoals al aangegeven ligt het zwaartepunt van de verspreiding in de zuidelijke helft van Europa. De oorspronkelijke beschrijving door Reuss (1834, *Drassus notatus*) was gebaseerd op exemplaren uit Arabië. Langzaam maar zeker werden er meer waarnemingen gepubliceerd en ook allerlei ondersoorten onderscheiden. Voorlopig zijn die weer allemaal op één hoop gegooid. Dat wil allerm minst zeggen dat de soort nu goed bekend is. Het genus *Thanatus* is moeilijk, het onderscheiden van de soorten is niet eenvoudig en de variabiliteit binnen een soort is verwarrend. Wat dat betreft doet *Thanatus* niet onder voor *Philodromus*, dat andere genus uit de Philodromidae. Volgens Dondale & Redner (1978:) zijn de verschillen tussen de soorten binnen *Thanatus* uitermate gering. Vergelijkenderwijs is *Thanatus vulgaris* gemakkelijk van de overige Nederlandse soorten te onderscheiden door zijn grootte.

DISCUSSIE

Zowel Duitsland (Jäger 2002) als België (Kekenbosch 2008) geven bij hun vermelding aan dat het om een geval van import zou gaan. Het is niet helemaal duidelijk waarop dat vermoeden gebaseerd is anders dan op circumstantial evidence: het voorkomen (gevonden worden) op plaatsen waar veel soorten meekomen met transporten, zoals havens, loodsen van transportbedrijven.

Binnen Europa is de mogelijkheid van natuurlijke verspreiding en een daarmee gepaard gaande uitbreiding van het areaal natuurlijk zeer goed mogelijk. Er zijn vele gevallen bekend van areaaluitbreiding die geleidelijk verlopen en geheel natuurlijk kunnen worden genoemd (bijvoorbeeld Turkse tortel *Streptopelia decaocto*, Wespsspinn *Argiope bruennichi*, Sidderspinn *Pholcus phalangioides*). De oorzaak van de uitbreiding van het areaal

is zelden helemaal duidelijk, men kan meestal slechts gissen. Het kan een gevolg zijn van het veranderen van het klimaat, het plaatselijk voorkomen van een gunstig microklimaat, maar ook van het beschikbaar komen van de juiste biotoop of het verdwijnen van een andere soort, waardoor een niche beschikbaar komt voor een nieuwe. Er wordt in de wereld veel gereisd en getransporteerd. Daarvoor wordt infrastructuur aangelegd in de vorm van spoorwegen en autowegen. Met name langs spoorwegen verplaatsen soorten – planten en dieren – zich heel gemakkelijk. Als ze in de trein meereizen kan van import worden gesproken, maar als ze gebruik maken van de mogelijkheden die de berm bieden moeten we het toch echt natuurlijke uitbreiding van het areaal noemen.

Het is moeilijk te achterhalen of een nieuwe waarneming een nieuwe vestiging betreft of dat er iemand toevallig een soort waarneemt die al langere tijd aanwezig is. Betekende de vangst van *Synageles hilarulus* en *Ceraticelus bulbosus* in hoogvenen in het noorden van ons land in het laatste decennium van de vorige eeuw dat de soort daar al lang voorkwam, maar nooit gevonden was omdat daar nog nooit iemand naar spinnen had gekeken? Of hadden die soorten zich daar niet lang daarvoor nieuw gevestigd, al of niet door de mens aangevoerd? We zullen het nooit weten, maar de eerste mogelijkheid lijkt het meest voor de hand te liggen. Er zijn tenslotte maar weinig mensen die met een deskundige blik op spinnen letten of, zoals in dit geval, oog hebben voor iets wat er anders uitziet dan gebruikelijk en dan nog zo alert zijn om uit te zoeken wat ze hebben gevonden.

In het geval van *Thanatus vulgaris* houd ik het er op dat de soort al langer in ons land voorkomt, lokaal en waarschijnlijk in lage dichtheden, misschien wel op een wat minder toegankelijke plaats, zoals boomkronen. En eigenlijk is het niet echt belangrijk hoe een soort zijn nieuwe leefgebied heeft bereikt, het gaat er om of de soort zich onder natuurlijke omstandigheden handhaaft.

LITERATUUR

- Dondale, C. D. & J. H. Redner 1978. The insects and arachnids of Canada, Part 5. The crab spiders of Canada and Alaska, Araneae: Philodromidae and Thomisidae. – Research Branch, Agriculture Canada, Publication 1663: 1-255.
- Dondale, C. D., A. L. Turnbull & J. H. Redner 1964. Revision of the Nearctic species of *Thanatus* C. L. Koch (Araneae: Thomisidae). – Canadian Entomologist 96: 636-656.
- Heldsdingen, P.J. van 2010. Araneae. In: Fauna Europaea. Version 2010.1. – <http://www.european-arachnology.org/reports/fauna.shtml>
- Jäger, P. 2002. *Thanatus vulgaris* Simon, 1870 - ein Weltenbummler (Araneae: Philodromidae). – Arachnologische Mitteilungen 23: 49-57.
- Kekenbosch, R. 2008. Captures d'*Hasarius adansoni* (Audouin, 1826) et de *Thanatus vulgaris* (Simon, 1870). – Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging 23: 26-27.
- Logunov, D. V. 1996. A critical review of the spider genera *Apollophanes* O. P.-Cambridge, 1898 and *Thanatus* C. L. Koch, 1837 in North Asia (Araneae, Philodromidae). – Revue arachnologique 11: 133-202.
- Platnick, N.I. 2010. The World Spider Catalog. Version 11.0. American Museum of Natural History. – <http://research.amnh.org/entomology/spiders/catalog/index.html>
- Szita, É. & F. Samu 2000. Taxonomical review of *Thanatus* species (Philodromidae, Araneae) of Hungary. – Acta Zoolica Academia Scientiae Hungarica 46: 155-179.

